

Kroniek nieuwe reeks: nummer 18, juni 2018

Een foto van drie kinderen die verbaasd, verdrietig en hongerig de fotograaf aankijken. Misschien vroegen ze wel om een korst brood, we weten het niet. Wat we wel weten is dat deze drie niet in een ver land woonden maar in ons eigen Rotterdam. Het was 1945 en Hongerwinter. Bijna vijfduizend mensen stierven van ondervoeding, hoe het deze drie jonge Rotterdammers is vergaan is niet bekend.

Van de voorzitter

Op 20 april jl vond in de Burgerzaal van het Stadhuis in het bijzijn van burgemeester Aboutaleb en vele belangstellenden de uitreiking van de 13de Mr Jacques Dutilhprijs plaats. Mr Jacques Dutilh is vele jaren secretaris en voorzitter van Roterodamum geweest, naast vele andere maatschappelijke functies. Het boek *Beelden, stadsverfraaiing in Rotterdam sinds 1940*, geschreven door Siebe Thissen werd door een jury onder leiding van Nelleke Noordervliet bekroond met deze prijs. Bij diezelfde gelegenheid werd het eerste exemplaar van het door de Stichting Historische Publicaties Roterodamum uitgegeven essay *Feijenoordkade 13A-II* van Sylvain Ephimenco aangeboden aan burgemeester Aboutaleb, die vervolgens een voordracht hield over het belang van geschiedschrijving in de stad. U leest verder in deze Kroniek meer over deze prijs-uitreiking en presentatie.

Op donderdag 17 mei werd een uitgebreid programma gepresenteerd rond de Opbouwdag, een oud Rotterdams fenomeen. Het was een mooie dag voor allen die in geschiedenis geïnteresseerd zijn.

Op 14 juni hebben we onze jaarlijkse ledenvergadering. Naast de gebruikelijke agendapunten die aan de leden worden voorgelegd, willen we met U ook een plan bespreken om Roterodamum in de vaart der volkeren te houden. Hoewel het ledenaantal redelijk op peil blijft, zien we toch een vergrijzing in het ledenbestand. Wij hebben als bestuur de doelstellingen opnieuw geformuleerd met de volgende aspecten:

- Roterodamum moet relevante gesprekspartner blijven voor overheid, bedrijfsleven en instellingen als het gaat over Rotterdamse geschiedenis en erfgoed,
- Roterodamum moet een bredere doelgroep aanspreken met interesse in de Rotterdamse geschiedenis en erfgoed,
- Roterodamum zal proactief moeten zijn om zaken van historisch belang te agenderen en te entameren.

De veranderende manier van communiceren en veranderende ideeën bij jongere generaties over verenigingsleven en lidmaatschap van verenigingen dwingen ons hierop in te spelen. Dat betekent meer gebruik van andere media dan de gedrukte en andere vormen van publiceren en het verspreiden daarvan en het bijvoorbeeld betrekken van bekende Rotterdammers bij het werk van Roterodamum. Dat wil niet zeggen dat wij de huidige aanpak willen laten varen, het wordt een uitbreiding waarbij wij wel kritisch naar de resultaten van verschillende activiteiten zullen kijken. Aansluitend aan de algemene ledenvergadering is er een Historisch Wel&Wee café gewijd aan Tuschinski, meer Rotterdams dan velen op het eerste gezicht zullen denken. Ik wens U veel leesplezier en hoop U bij onze activiteiten te zien.

Frank Roos, voorzitter

Colofon

Kroniek is het ledenblad van het Historisch Genootschap Roterodamum.

Redactie:

Sjaak van der Velden, redactieKroniek@live.nl

Basisontwerp en art direction:

Puck Gescher, Studio Gescher BNO

Medewerker aan dit nummer:

Matthijs Dicke, Tim de Haan

Druk:

Printvisie, Rotterdam

Lidmaatschap:

Kroniek hoort bij het lidmaatschap van het

Historisch Genootschap Roterodamum.

Een lidmaatschap kost 35 euro per jaar.

Secretariaat:

C. Hartsuiker, Postbus 23538, 3001 KM Rotterdam

telefoon 0184-68 22 91

bank NL07 INGB 0000077300

www.rotterdam.nl

Kopij volgend nummer:

Kopij voor *Kroniek* 2018 nummer 19 moet uiterlijk 15 augustus binnen zijn bij de redactie.

Ontvangt u de digitale nieuwsbrief van Roterodamum nog niet? Stuur een email naar rotterdam@rotterdam.nl en we plaatsen u op de verzendlijst.

En heeft u onze facebookpagina al eens bezocht? www.facebook.com/rotterdam

Ook kunt u Roterodamum op Twitter volgen @HGRotterdam

Correctie

De op pagina 12 van de vorige *Kroniek* genoemde 'Frans' Rombouts moet zijn Hans Rombouts. Onze excuses voor deze vergissing.

Historisch Wel & Wee Café's en agenda

Zaterdag 9 juni 2018

Slavernij en Rotterdam

Jaarlijks legt onze burgemeester op 30 juni een krans bij het slavernijmonument aan de Lloydkade.

Op 1 juli wordt de afschaffing van de slavernij gevierd met een feestelijk gebeuren aan de West-Kruiskade: het Keti Koti Festival. Uitstekend thema voor het Historisch Wel & Wee Café, naar analogie van 4 en 5 mei, om ons te verdiepen in de vraag: wat herdenken en vieren wij?

De burgemeester spreekt bij het slavernijmonument.

Weet u het nog? In juni 2014 zijn we voor het Historisch Wel & Wee Café op bezoek gegaan naar de Lloydkade om het slavernijmonument te bekijken. Onder andere (toenmalig) gemeenteraadslid Peggy Wijntuin vertelde over haar inspanning voor de oprichting van het monument. Meerdere bezoekers reageerden na afloop, dat we eigenlijk weinig weten over de betrokkenheid van de stad Rotterdam bij de slavenhandel en slavernij. We zijn daarom blij dat we wederom enkele sprekers bereid hebben gevonden om hun historische kennis met ons te delen. Het programma op zaterdagmiddag 9 juni bestaat uit twee delen. Het eerste deel is een korte wandeling door Historisch Delfshaven onder leiding van Tim de Haan. We verzamelen om 15.00 uur bij het standbeeld van Piet Heyn. Via het VOC-Magazijn maken we een klein rondje.

Het tweede deel vindt plaats in de Oude- of Pelgrimvaderskerk. De inloop is vanaf 16.00 uur. Het programma duurt van 16.30 tot 17.30 uur met na afloop een borrel. De sprekers zijn:

- Catia Antunes, Professor of History of Global Economic Networks, Universiteit Leiden, spreekt over Pieter van Belle (Pedro de Bello), 17e eeuwse slavenhandel-expert in dienst van Amsterdamer Coymans
- Ineke de Groot, historica, over 18e eeuwse slaven-

handelaren Herman van Coopstad en Isaac Rochussen

- Eline Rademakers, historica en geschiedenisdocent, over de 18e eeuwse lening-verstrekker Ferrand Whaley Hudig
- Elma Jonas, historica en ambtenaar, over het 19e eeuwse Comité van Dames en hun petitie aan Koning Willem II voor de afschaffing van slavernij
- Wim Reijnierse, programmeur-vrijwilliger bij stichting Gedeeld verleden gezamenlijke toekomst, over het aanstaande Keti Koti Festival.

Historisch Wel & Wee Café, 14 juni 2018

Abraham Tuschinski

Op 14 juni na de ALV in het Schielandshuis organiseert Roterodamum weer een Historisch Wel & Wee Café. Het centrale onderwerp zal zijn leven en werken van Abraham Tuschinski, de ooit bekende Rotterdammer die nu alleen nog bekendheid geniet in Amsterdam door een naar hem en door hem gebouwd theater aldaar. Tuschinski wordt binnenkort geëerd met een straatnaam, iets waar we in een eerdere *Kroniek* al aandacht aan besteden, nadat hij onlangs tijdens de herdenking van het bombardement ook ruim in de belangstelling stond.

Onderdeel van het café zal een gesprek zijn tussen Jacques Borger van Museum Rotterdam en Arie van der Schoor, in 1997 samen met Nelleke Manneke auteur van *Het grootste van het grootste. Leven en werk van Abraham Tuschinski (1886-1942)*, Nummer 114 in de historische reeks van Roterodamum. De rest van het programma is nog een verrassing, maar het belooft weer een mooie bijeenkomst te worden. Aanvang 17.00, einde 18.00 uur. <

HGR Algemene Ledenvergadering

14 juni 2018 Schielandshuis, om 16.00 uur
(inloop vanaf 15.30 uur)

Historisch Genootschap Roterodamum Jaarverslag over 2017

Intro

Het aantal leden van Roterodamum is gedaald ten opzichte van 2016. Het aantal leden is helaas onder de 2000 uitgekomen met 1931 leden. Ondanks de aanwas van nieuwe leden speelt vooral het natuurlijke verloop van onze leden hierin een belangrijke rol. De website en facebook zijn inmiddels stabiele, digitale, factoren in het bereiken van onze leden en andere geïnteresseerden met nieuws en activiteiten. Tussen de fysieke verzending van de Kroniek door wordt jaarlijks dan ook ten minste viermaal een digitale nieuwsbrief verzonden om de leden op de hoogte te houden van de activiteiten.

Financiën

In financiële zin was 2017 een prima jaar. Aan het einde van 2017 kwamen de boeken uit op een positief resultaat van ruim € 2000,- Dit resultaat is toegevoegd aan de algemene reserves die in 2018 zullen worden gebruikt om toekomstplannen te bedenken en waar mogelijk al uit te voeren voor Roterodamum.

Historische Wel & Wee Cafés

De Historische Wel & Wee Cafés (HW&W Cafés) vormen elke tweede donderdag van de maand een terugkerende activiteit, met uitzondering van de zomerperiode. Op informele wijze worden middels de bijdragen van een aantal sprekers over een specifiek onderwerp, leden en belangstellenden meegenomen in de geschiedenis van Rotterdam. Als raamwerk voor enkele HW&W Cafés wordt een breder onderwerp gekozen zoals de reeks *Letteren in Rotterdam* welke nog uit 2016 doorliep en werd opgevolgd in april 2017 door *Theater in Rotterdam*. *Politiek in Rotterdam* bleek een uitstekend thema in opmaat naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2018. Van januari 2017 tot en met september waren we te gast bij Donner als vaste basis voor de HW&W Cafés. Door de verbouwing van Donner zijn we per oktober op zoek gegaan naar nieuwe locaties in de stad. Die nood bleek ook een deugd te zijn. De dynamiek van nieuwe plekken gekoppeld aan de actualiteit van een lezing bleek een goede en vaak inspirerende keuze te zijn.

12 januari

Letteren in Rotterdam - Het Boekenvak

In het eerste Historische Wel & Wee Café van 2017 ging Theo Kemperman, directeur van de Bibliotheek Rotterdam, in op de veranderingen bij de hedendaagse bibliotheek. Frans Meijer ging vervolgens in gesprek met Leo van de Wetering (Donner) en de

Rotterdamse uitgever Willem Donker waarbij Joop de Jong dit gesprek illustreerde met uniek beeldmateriaal rond dat Rotterdamse boekenvak.

9 februari

Letteren in Rotterdam - Letterenstad Rotterdam?

Bas Kwakman (Poetry International) besprak de vier criteria voor een nominatie als City of Literature. Alek Dabrowski, Erik Brus (Passionate) en Esther Porcelijn (voormalig stadsdichter van Tilburg, inmiddels neergestreken in Rotterdam) gingen vervolgens het gesprek aan over het literaire klimaat tijdens de naoorlogse periode in Rotterdam. Waarna het Schoolschrijver project - talentontwikkeling met behulp van kinderboekenschrijvers van onder andere Rotterdamse kinderen - eindigde in het hier en nu. Joop de Jong selecteerde weer uniek bewegend beeld om dit HW&W Café te illustreren.

9 maart

Hugo Bongers - Monumentenlezing

Bongers diepte in zijn monumentenlezing het thema *Symbolen en Iconen* uit. Water als symbool voor de stad. De stroom van de rivier als teken van het verglijden van de tijd, zichtbaar gemaakt door de bouw van beeldbepalende gebouwen op beide oevers. Water ook als uitdaging om te beheren, overtollig water af te voeren en om gezondheid te bevorderen, goed drinkwater af te leveren. Iconen werden gebouwd in de buurt van het water. Wat was en is de betekenis van die gebouwen en waterwerken voor ons, mensen die nu in de stad leven? En hoe geven we nieuwe functies aan oude gebouwen en waterwerken? De lezing werd met beeldmateriaal, geselecteerd door Evan van der Most van *Dig It Up* geïllustreerd.

19 april

Theater in Rotterdam

Aansluitend aan de algemene ledenvergadering van Roterodamum op 19 april introduceerde door Paul van de Laar het thema *Theater in Rotterdam*. Als een van de onbetwiste specialisten op dit gebied nam hij ons mee naar de theatergeschiedenis en de ontwikkeling van het culturele leven in vroegere tijden. Gepke Bouma, auteur van *Een gezond en opgewekt kunstleven*. Een studie in kunstbeleid te Rotterdam belichtte het cultuurbeleid van de gemeente Rotterdam en de ontwikkeling van het theaterleven in Rotterdam in de periode 1945 - 1970. Vóór de Tweede Wereldoorlog had Rotterdam een ongekend rijk en levendig cultureel leven: van opera tot varietétheater of dancing, van klassiek tot jazz, het centrum van de stad bruiste. Dat alles verdween op slag met het bombardement op 14 mei 1940. Hoe de stad daarna het culturele leven weer opbouwde, deed Bouma uit de doeken.

Excursie Tilburg.

7 juni

Theater in Rotterdam - Conny Janssen en Paul Röttger

Conny Janssen was ter gelegenheid van haar jubileumjaar te gast in het HW&WC om te praten over onder meer de geschiedenis van haar gezelschap, haar inspiratiebronnen en haar verhouding tot de stad Rotterdam. Paul Röttger geeft sinds 1988 leiding aan het Rotterdams Centrum voor Theater en vertelde over de geschiedenis en ontwikkeling van het centrum tot wat vandaag de dag RCTH+ is. Zijn rol daarin als directeur, regisseur, acteur, docent en voor alles voorvechter van een rechtvaardiger wereld.

14 september

Opmaat naar Politiek in Rotterdam

Bij Donner vond door Sjaak van der Velden de introductie plaats op het thema van de najaarsreeks HW&W Cafés: *Politiek in Rotterdam*. Aansluitend dook Feico Houweling in op een prikkelend verhaal met: 'Niet Erasmus, maar het erasmianisme!'. Han van der Horst sloot dit HW&W Café met de vraag of er behalve de eeuwige Maas nog een constante in de Rotterdamse geschiedenis zit?

12 oktober

Politiek in Rotterdam - Oproeren

Door de verbouwing van Donner waaierde Rotero-

damum vanaf het najaar uit over de stad om op verschillende plekken het HW&W Café te organiseren. De Scotch International Church aan de Schiedamsesingel opende de deuren voor een programma over politieke oproeren in Rotterdam. Nora Schadee dook daarbij in het Costerman oproer. Terwijl Eric Palmen het verhaal van Kaat Mossel uit de boeken deed.

16 november

Politiek in Rotterdam - Boefje en Spiekman

Aansluitend op de uitreiking van het Rotterdams Jaarboekje vond bij Metz Woninginrichting het HW&W Café plaats. Roterodamum borduurde hierin deels voort op het ingezette politieke thema met een verhaal van Dick Linders over Spiekman. Maar de gelegenheid deed zich voor om ook aandacht te hebben voor een bijzonder Rotterdams karakter: Boefje, van M.J. Brusse toegelicht door diens zoon Peter Brusse.

11 december

Politiek in Rotterdam - De Raadszaal

Op een wel zeer bijzondere locatie mocht Roterodamum op maandagmiddag 11 december het Historisch Wel & Wee Café plaats laten vinden: de Rotterdamse Raadszaal aan de Coolsingel 40. Chris Hietland en Clemens van Herwaarden gingen in op respectievelijk André van der Louw en Pim Fortuyn. Terwijl tussen- door oud-lid van de Rotterdamse gemeenteraad en

De burgemeester speldt de de Wolfert van Borselenpenning op bij Melanie Post van Ophem .

inmiddels Tweede Kamerlid Salima Belhaj de aanwezigen bijpraatte over de politieke mores in de raadszaal en op het Stadhuis.

Excursies

3 mei

Breepleinker

Roterodamum heeft dit jaar een twee excursies georganiseerd. Met zo'n 50 leden en geïnteresseerden werd op 3 mei de Breepleinker bezocht. Mede aan de hand van het recent verschenen boek van Anja Matser: *De Orgelzolders - Onderduikers in de Rotterdamse Breepleinker* werd het een bijzonder bezoek aan deze onderduikplek op Rotterdam Zuid.

26 mei

Tilburg

Op 26 mei vertrokken zo'n 30 leden voor de dag-excursie naar Tilburg alwaar de wolstofindustrie werd bekeken en uitgediept. Onder andere met een bezoek aan het Textielmuseum en Museum De Pont.

Overige activiteiten

19 april

Algemene Leden Vergadering (19 april)

In het verbouwde en net heropende Schielandshuis hield Roterodamum op 19 april haar algemene ledenvergadering. Melanie Post van Ophem droeg na tien jaar voorzitterschap de voorzittershamer over aan Frank Roos, bestuurslid van Roterodamum namens Stichting Stadsherstel Rotterdam. Melanie Post van Ophem werd aan het einde van de vergadering verrast door de burgemeester die haar voor een niet aflatende inzet voor het erfgoed van Rotterdam de Wolfert van Borselenpenning opspeldde.

18 mei

Opbouwdag - Filmbeelden van toen, side-kicks van nu

Voor deze speciale editie op 18 mei van het Historisch Wel & Wee Café (HW&WC) selecteerde filmkenner en tentoonstellingsmaker Joop de Jong fragmenten uit films van 1955, 1962 en 1966 geselecteerd.

teerd. Deze filmbeelden over 'Rotterdam in opbouw' werden naar deze tijd vertaald worden door jonge Rotterdammers van nu. In korte tweegesprekken met Tim de Haan en Kees Vrijdag met Kim Heinen, Celeste Boddaert, Tjeerd Hendriks, Lot Defoort en Aziz Yagoub werd die reflectie op boeiende wijze weergegeven.

14 augustus

Restauratie Het Ding (Gabo) nabij

Goed nieuws voor Het Ding van Gabo op de stoep voor de Bijenkorf. Na een lang traject waarin op Roterodamum zich met enige regelmaat heeft geroerd, is de restauratie nabij. Wanneer de laatste procedures in augustus worden afgerond wordt gestart met definitieve restauratie.

9 september

Roterodamum Monumentenonderscheiding 2017

Op zaterdag 9 september werd de Roterodamum Monumentenonderscheiding 2017 uitgereikt aan de bewoners van het uit 1877 daterende woonhuis Mauritsweg 39. De recent uitgevoerde restauratie betreft niet alleen het exterieur, ook het interieur is op bijzondere wijze gerestaureerd en ingericht. Aansluitend na de uitreiking konden de aanwezigen onder begeleiding dit bijzondere woonhuis betreden.

26 oktober

Drs. H.H. Horstingprijs voor Richard Jongste en Alia Azzouzi

Op donderdagmiddag 26 oktober werd door burgemeester Ahmed Aboutaleb, hierbij geassisteerd door de naamgever van de prijs, Hans Horsting in de Burgerzaal de oeuvre- en de aanmoedigingsprijs uit aan Richard Jongste en Alia Azzouzi.

Na ampel beraad adviseerde de jury de prijs in 2017 toe te kennen aan deze twee personen, uit verschillende generaties, die beiden hun sporen hebben verdiend c.q. verdienen. Ze zijn alert, betrokken, beschikbaar en onvermoeibaar actief in het initiëren en begeleiden van projecten op historisch, cultureel en/of maatschappelijk gebied, waarbij ze waar nodig hun netwerken verbinden en inzetten voor de goede zaak: van de restauratie van het koninklijk jacht 'Piet Hein' tot het CHIO en de activiteiten binnen Espresso Dates tot de verbindende rol bij diverse initiatieven in Rotterdam-West.

16 november

Uitreiking Rotterdams Jaarboekje

Op donderdagmiddag 16 november 2017 werd het *Rotterdams Jaarboekje* uitgereikt. Deze uitgave van het Stadsarchief Rotterdam en verscheen voor het eerst in 1888. De presentatie vond plaats bij Metz Woninginrichting aan de Nieuwe Binnenweg. Het familiebedrijf Metz Woninginrichting bestaat al sinds 1863 en kreeg onder leiding van de vorig jaar overle-

den Jan J. Metz in 1988 het predicaat Hofleverancier. Aan Jan J. Metz is in deze editie van het Jaarboekje ook een In Memoriam gewijd.

Publicaties

Kroniek

De *Kroniek* verscheen in 2017 vier maal. Enige tijd na de verzending naar de leden verschijnt de *Kroniek* digitaal ook op de website van Roterodamum: www.rotterdamum.nl/publicaties/kroniek

Historische Publicaties

In 2017 verschenen er twee publicaties in de reeks no. 198 en no. 199:

- Henk van der Maas - *Onder de tunnel door: De geschiedenis van 75 jaar Maastunnel*
- Jan Maliepaard en Jan Oudenaarden - *Dát is Pietje Bell!*

Vanuit Stichting Historische Publicaties Roterodamum (SPHR) is besloten - middels de eerder vastgestelde toekomstvisie in het tienpuntenplan - de reeks historische publicaties na nummer 200 te beëindigen. Aansluitend zal worden ingezet op verbreding en een eigentijdse invulling van de missie van SHPR. <

Tweejaarlijkse Dutilhprijs weer uitgereikt

beeld Ingrid de Jager

Op 20 april kwamen veel leden en andere genodigden tezamen in de Burgerzaal van het Rotterdamse stadhuis voor de uitreiking van de Dutilhprijs. Naast deze uitreiking werd ook de schrijver van het Roterodamum Essay, Sylvain Ephimenco, in het zonnetje gezet waarover mee op pagina 11. Daarna sprak burgemeester Aboutaleb een korte maar interessante rede uit over het belang van geschiedschrijving voor de stad. De jury van de Dutilhprijs had er ook deze keer veel werk aan om uit de vele boeken over de Rotterdamse geschiedenis een keus te maken, maar slaagde er wederom in om na verantwoorde afwegingen een boek aan te wijzen. Voorzitter Nelleke Noordervliet sprak het juryrapport uit en overhandigde de prijs.

Juryverslag Mr. Jacques Dutilhprijs 2018

Voor alweer de dertiende keer wordt dit jaar de Mr. Jacques Dutilhprijs voor het beste boek over de geschiedenis van Rotterdam uitgereikt, als erbetoon aan mr. Jacques Dutilh. Zoals bekend zwaaide deze markante Rotterdammer in 1992 af als voorzitter van het Historisch Genootschap Roterodamum. Als dank voor zijn onvermoeibare inzet en passie voor de stad en haar levendige geschiedenis besloot de stichting Dutilh in 1992 te eren met de instelling van de tweejaarlijkse naar hem vernoemde prijs, waarvoor wij vandaag bijeen zijn. Naast een beeldwerk, ontworpen door kunstenaar Joep van Lieshout, ontvangt de winnende auteur een bedrag van zesduizend euro, dat beschikbaar wordt gesteld door de J.E. Jurriaanse Stichting. Voordat we onze keuzes en afwegingen bij deze dertiende Dutilhprijs zullen toelichten, wil ik eerst enige woorden wijden aan het proces van toekenning.

Het selectieproces

Ook in deze periode kwam de jury onder mijn voorzitterschap diverse malen bijeen in de boekhandel van jurylid Arno Snoek aan de Meent. De andere leden van de jury waren Frank van Dijk, Eeva Liukku en Michiel van Ravesteijn. Paul van de Laar verliet in 2017 de jury en werd vervangen door historicus Sjaak van der Velden, geboren en getogen in Delfshaven. Ook vertrok Mark Hoogstad om plaats te maken voor kunst- en cultuurhistoricus Patricia van Ulzen, schrijfster van 'Rotterdam en het bombardement'. Het secretariaat werd met nauwgezetheid en enthousiasme gedragen door Ingrid de Jager, hoofd collecties

Nelleke Noordervliet overhandigt de prijs aan Siebe Thissen.

van Museum Rotterdam. Haar inzet en precisie droegen eraan bij dat de jury optimaal haar werk kon doen.

Net als de voorgaande jaren ging de jury niet over één nacht ijs, als dat al mogelijk zou zijn. Weer hebben wij moeten constateren, en opnieuw doen wij dat met grote vreugde, dat de belangstelling voor de geschiedenis van onze stad groot is. De aanhoudende stroom van boeken en publicaties die stilstaan bij of inzoomen op het rijke en veelzijdige verleden van onze havenstad onderstreept dat Rotterdam en zijn inwoners een onuitputtelijke bron van inspiratie vormen. Het aanbod en de verscheidenheid waren andermaal groot: van biografieën tot detailstudies, van persoonlijke observaties tot rijk geïllustreerde vertellingen.

Maar een grote kwantiteit betekent niet automatisch dat de kwaliteit hoog is, en dat bleek ook ditmaal het geval. Tal van historische boeken en publicaties die ons onder ogen kwamen bestempelden we tot 'aardig', maar dat is geen kwalificatie voor een prijsuitreiking. Ze belandden op de grote stapel, die werd terugverwezen naar relatieve anonimiteit. Daarnaast waren er uiteraard talloze boeken die we niet eens 'aardig' willen noemen. Of omdat het schrijftalent van de auteur te wensen overliet óf omdat overduidelijk bezuinigd was op een kundig eindredacteur of vormgever.

Of, en dat kwam ook voor, omdat het onderwerp zo uitputtend en gedetailleerd en academisch beschreven werd dat de jury zich genoodzaakt zag het boek uit te sluiten van verdere competitie. Zoals vastgelegd in de statuten, moet de publicatie goed, dat wil zeggen: leesbaar, zijn geschreven en dus niet alleen toe-

gankelijk zijn voor vakhistorici. Ook geïnteresseerde leken moeten aan hun trekken komen.

Dat is een van de onwrikbare criteria, net als de bepaling dat het boek voor een breed publiek geschreven moet zijn, niet door een groep auteurs geschreven mag zijn, een ruime verspreiding moet hebben en geen gedenk- dan wel opdrachtboek mag zijn. Uit de lange publicatielijst die het Stadsarchief de jury elk jaar ter beschikking stelt, kreeg de jury ook in 2016 en 2017 enkele bijzondere publicaties onder ogen, die we niet onvermeld willen laten.

Bijzondere vermeldingen

Een auteur die er niet voor terugschrok om niet minder dan de gehele stadsgeschiedenis toch weer fris en vooral heel levendig te vertellen voor een breed publiek is Han van der Horst met zijn boek *Bruid aan de Maas*. Maar ook Henk Maas verzamelde voor zijn boek over de geschiedenis van 75 jaar Maastunnel veel prachtig archiefmateriaal en bracht dat magnifiek bijeen in *Onder de Tunnel Door*. Een publieksvriendelijk en zeer compleet overzichtswerk voor alle Rotterdammers die een fascinatie hebben voor de Maastunnel.

Tot slot een publicatie die zich moeilijk laat vergelijken met andere. 'Als beelden konden spreken' moet Gyz la Rivière gedacht hebben: in de graphic novel *Rome'dam* gaan Rotterdamse beelden en kunst in de openbare ruimte zélf het gesprek aan over de stad. La Rivière laat zien dat je helemaal niet naar Rome hoeft om je onder te dompelen in geschiedenis, want ook hier zit de stad nog vol tastbare sporen die verwijzen naar het verleden, als een Rotterdamse Da Vinci Code.

De genomineerden

Na vier bijeenkomsten besloot de jury om vijf boeken te selecteren, die in aanmerkingen komen voor de prijs. Dat zijn, in alfabetische volgorde:

- Peter Brusse, *Onder de mensen. M.J. Brusse (1873/1941)*. Balans: 2017

De oorsprong van de moderne journalistiek is in Rotterdam uitgevonden, zo zegt men wel eens. In dit boek vertelt Peter Brusse het verhaal over één van de grondleggers, zijn vader M.J. Brusse.

- Gerard Groeneveld, *Frontstad Rotterdam*. Vantilt: 2016

Niet zomaar wéér een publicatie over de Tweede Wereldoorlog in Rotterdam. Een getailleerd en leesbaar verslag van de meidagen in 1940 waarin gebruik wordt gemaakt van vernieuwende historische bronnen.

- Jan Maliepaard en Jan Oudenaarden, *Dát is Pietje Bell! Het geheime leven van Chris van Abkoude*. Pepper Books: 2017

In hun zoektocht naar het leven van de auteur van *Kruimeltje en Pietje Bell* volgen de schrijvers hem naar Amerika waarheen hij evenals een van zijn deugnieten vertrok.

Eeva Liukku in gesprek met de winnaar.

- Lodewijk Petram, *De vergeten bankencrisis*.

Atlas Contact: 2016

Een spannende thriller over een onderwerp dat opnieuw actueel is: een Rotterdamse bankencrisis in de jaren '20.

- Siebe Thissen, *Beelden, Stadsverfraaiing in Rotterdam sinds 1940*. Jap Sam Books: 2016

Siebe Thissen beschrijft de unieke beeldencollectie van Rotterdam in een serie essays.

De keuze

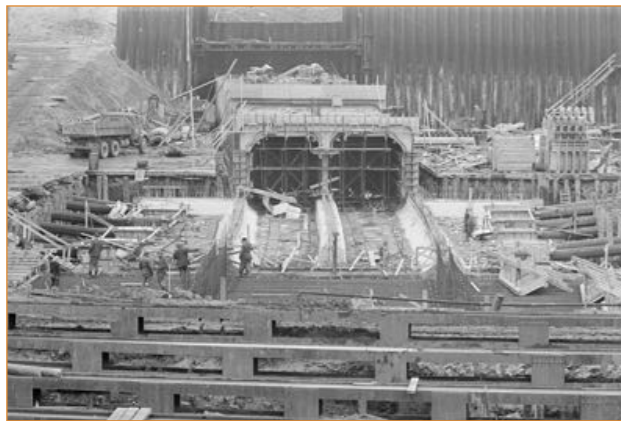
De jury stond vervolgens voor de taak om uit deze vijf kandidaten de winnaar te kiezen. Dat ging gepaard met de nodige discussies zoals dat inderdaad hoort. Uiteindelijk viel de keuze op een boek dat we omschreven als 'vernieuwend', 'magnum opus', 'een meesterwerk' maar ook: 'een moordwapen' vanwege het formaat en gewicht. Het boek springt er uit van wege de zeer goed geschreven essays die ook in delen te lezen zijn, het vele beeldmateriaal en de mooie vormgeving. Het boek is uitputtend en laat goed detectivewerk zien. Het boek richt de lens op de geschiedenis van de stad via sculpturen. Het leert ons dat we leven in een stad met een uiterst bijzondere en unieke beeldencollectie en werpt een blik op de kraamkamer waarin ze tot stand zijn gekomen. Want elk beeld heeft zo zijn eigen levensgeschiedenis, waarin het de uitkomst blijkt van niet alleen artistieke motieven maar net zo goed van politiek en beleidsmatige besluiten. De kunstenaar laveert tussen de verschillende stakeholders die per periode veranderen. Omdat dit boek bovendien voldoet aan alle criteria die de jury bij de beoordeling pleegt te hanteren, adviseert de jury om de Mr. Jacques Dutilhprijs 2018 toe te kennen aan het boek van Siebe Thissen, *Beelden: Stadsverfraaiing in Rotterdam sinds 1940*.

Na de uitreiking voerde jurylid Eeva Liukku nog een geanimeerd gesprek met de winnaar waarna voorzitter Frank Roos iedereen nogmaals bedankte en uitnodigde voor de borrel. <

Een halve eeuw ondergrondse in Rotterdam

beeld Stadsarchief Rotterdam en Sjaak van der Velden

Op 9 februari 1968, een halve eeuw geleden, reed de eerste Nederlandse ondergrondse van Rotterdam CS naar Zuidplein. Een ritje van 5,9 kilometer. Vergelijk dat eens met het metrowerk van de RET dat tegenwoordig ruim 78 kilometer telt. Een lengte van pakweg een reis van Rotterdam naar Amsterdam.

Op Zuid komt hij weer boven, 1966.

Hillelaan, 1966.

Voor de aanleg van die eerste gedurfd lijn stond de binnenstad jaren op zijn kop. De Coolsingel die nog niet zo heel lang geleden droog werd gelegd, werd weer helemaal open gegraven en op zuid bouwde men een lang viaduct vanaf de plek waar de lijn bovenkwam.

Vernieuwend was ook de controle op plaatsbewijzen. Evenals in grote steden als Parijs waren er poortjes om de perrons te kunnen betreden. De kaartjes hadden aan de bovenkant een of meer strips van ijzervijlsel die na contact met een magneet werden afgeknipt en toegang gaven tot het perron. Een voorafschaduwing van de latere landelijke stripkaart.

Metronet Rotterdam 2013.

Alle Rotterdammers, jong en oud, kregen ter gelegenheid van de eerste rit een kaartje aangeboden om de nieuwe oeververbinding met eigen ogen te aanschouwen

De Rotterdamse metro breidt steeds verder uit. Er is al een lijn naar Den Haag en als het niet enorm had tegengezeten konden we nu ook al met de ondergrondse naar de Hoek. Hoe dan ook. De Metro van Rotterdam is 50 jaar oud en behoort volgens een liedje van Dorus uit die beginjaren tot de trots van de stad. Een Rotterdammer zou volgens hem immers een dubbele moord doen 'voor z'n Metro, z'n tunnel en voor Feyenoord'. <

Boeken

tekst Matthijs Dicke
beeld Maarten Laupman

Feijenoordkade 13A-II, het vierde Essay Roterodamum

De Stichting Historische Publicaties Roterodamum presenteert met trots het vierde Essay Roterodamum, geschreven door Sylvain Ephimenco. Het vierde alweer. Het begint nu langzamerhand op de reeks te lijken die ons voor ogen stond toen wij in 2014 het initiatief namen om schrijvers uit te nodigen hun licht te doen laten schijnen op Rotterdam, in historisch perspectief wel te verstaan. Het idee was – en is – om uiteenlopende auteurs met uiteenlopende achtergrond te vragen hun persoonlijke ervaring, beleving, ontwikkeling centraal te stellen in relatie tot de stad van toen en soms ook nu. Zo bracht Henk Hofland in het eerste essay ons terug naar de betekenis van zijn vooroorlogse jeugdijaren, gaf vervolgens Kees Moeliker ons op droogkomische wijze zijn ontdekkingstochten als stadsnatuurvorser mee en vertelde Ester Naomi Perquin in essay nummer drie over haar soms humorvolle, dan weer schrijnende herinneringen aan haar jaren als gevangenisbewaarder aan de Noordsingel aan het begin van de 21ste eeuw. Aan alle auteurs geven wij – de redactieleden Arij de Boode, Nelleke Noordervliet en ondergetekende – dus een vrije opdracht mee. Onderzoek is geen vereiste, tenzij het nodig is de eigen herinnering of beleving aan te scherpen. Geen doorwrocht artikel maar een goedlopend, mooi geschreven verhaal over een thema dat zowel bij de auteur past als verband houdt met Rotterdam, dat zich in het essay tenminste als historisch decor moet opdringen.

Dit gold ook voor Sylvain Ephimenco. Wij vroegen hem de stad te bezien door de ogen van de nieuwkomer die hij ooit was. Hoe was het voor hem om eind jaren zeventig aan te meren in de ruwe havenstad van weleer. Wat deed het met de jonge Ephimenco om kennis te maken met zijn mede-Rotterdamers op zuid? De liefde voor zijn vriendin, zo schrijft hij, bracht hem vanuit Frankrijk naar hier, maar kon hij ook een liefde voor de stad ontwikkelen en hield deze stand? Wat verlangde de stad van hem en hoe probeerde hij zijn weg te vinden?

In zijn essay geeft hij hierop – en op nog veel meer vragen die hiermee samenhangen – zijn antwoorden. De titel *Feijenoordkade 13A-II* (hoog) verwijst naar de eerste locatie waar Ephimenco, vers overgekomen vanuit Aix-en-Provence, in 1977 neerstreek en van waar hij onze stad en zijn bewoners leerde kennen. De taal was voor hem het middel om verbinding te zoeken. Sterker nog, hij ontwikkelde een fascinatie, of zelfs liefde voor de Nederlandse taal en besloot erin te gaan schrijven. Gelukkig maar, want zijn columns of essays laten je zelden onberoerd. Wie Ephimenco volgt, bijvoorbeeld in zijn columns voor dagblad *Trouw*, weet dat hij geen heilige huisjes kent en vrijwel altijd spraakmakend is. Niet bang zijn

Burgemeester Aboutaleb neemt het vierde Essay Roterodamum in ontvangst. Op de achtergrond een tevreden Matthijs Dicke.

mening te geven, vertrouwend op het persoonlijk kompas, gestuurd door hartstocht.

Dat geldt ook voor dit essay, waarin hij ontroerd in zijn poëtische beschrijvingen van de stad, om even later fel van leer te trekken tegen de fatsoensbrigades die grootstedelijke problemen neigen te vergoelijken. Hij heeft er geen goed woord voor over. In dit vierde Essay Roterodamum neemt Ephimenco ons mee in de tocht en ontwikkeling van de migrant in de Maasstad die ruim veertig jaar zou duren. Eindigend in het Rotterdam van nu, waar hij kort geleden afscheid van heeft genomen.

Matthijs Dicke is Initiatiefnemer Essay Roterodamum en Bestuurslid Stichting Historische Publicaties Roterodamum <

Verdwenen beeld

beeld Jacobus Hilverdink (1840-1879)

Ooit telde Rotterdam diverse stadspoorten. De stad was immers alleen voor zijn bewoners, de poorters en men wilde graag weten wie er binnen was. Onge-node gasten was men liever kwijt dan rijk en kwam je toch, dan graag even melden. Ook was dat een tijd dat steden nogal eens met elkaar op de vuist gingen in opdracht van hun lokale heer, dus ook daarom was het van belang de zaak makkelijk af te kunnen sluiten.

Op zeker moment was hier geen sprake meer van. Nederland werd steeds meer een natiestaat en de steden waren daar deel van. De poorten en vesten konden verdwijnen.

Dat was niet aan dovemansoren gezegd. De poorten verdwenen de een na de ander om de nieuwe tijd te

omarmen. Of het niet eeuwig zonde is dat zoveel monumentaals verdween? Zo kan men zich afvragen of de laatste poort, de Delftsepoort er nog had gestaan als men die niet alvast had gesloopt voor een betere doorstroming van het autoverkeer. Na het bombardement van 1940 kwam dat in ieder geval heel goed uit. Hij kon niet meer worden herbouwd zeiden de 'deskundigen'.

Neem daarnaast deze Ooster Oude Hoofdpoort ter plaatse van de Oude Haven. De poort is al in 1856 afgebroken want er zou een treinstation komen. Toen de bewoners van het Haringvliet protesteerden tegen deze nieuwerwetsigheid besloot men het station verder naar het oosten te plaatsen. De poort was voor niets gesloopt. <

KORTE AGENDA

9 juni:
HW&WC-Slavernij in Rotterdam

14 juni:
Algemene Ledenvergadering Roterodamum

14 juni:
HW&WC-Abraham Tuschinski

Ontvangt u de digitale nieuwsbrief van Roterodamum nog niet? Stuur een email naar roterodamum@roterodamum.nl en we plaatsen u op de verzendlijst.